

50 GODINA METEOROLOGIJE NA ZAVIŽANU

ŽIVOT IZNAD OBLAKA (1. DIO)

MILAN SIJERKOVIĆ, Zagreb
ALAN ČAPLAR, Zagreb
ANTE VUKUŠIĆ, Zavižan

Planinarskoj javnosti malo je poznato da se ove godine navršava 50 godina od uspostave meteorološke postaje na Zavižanu. Nama planinarima Zavižan je, osim iz dnevnih vremenskih izvješća, poznat i kao najviši planinarski dom u Hrvatskoj i odlično uporište za izlete po sjevernom Velebitu. Obilježavajući polustoljetno djelovanje, Hrvatsko meteorološko društvo i Državni hidrometeorološki zavod pripremili su meteorološku monografiju »Zavižan između snijega, vjetra i sunca« koja svestrano predstavlja stručne rezultate dobivene iz vremenskih podataka prikupljenih u 50 godina rada postaje na Zavižanu te život i rad meteoroloških motritelja. Kako je prošlost meteoroloških motrenja blisko povezana s radom zavižanskog planinarskog doma, a svakako i zanimljiva svim planinarima koji ga posjećuju, iz te knjige prenosimo u tri nastavka pripovijest o motriteljima i domarima iz obitelji Vukušić.

(ur.)

Planinarski dom »Zavižan«

Kakvoću rada meteorološke postaje ne određuju toliko instrumenti kojima je opremljena, koliko marljivost, savjesnost i stručnost vremenskih motritelja. Nepravovremenost, netočnost ili nereditovitost motrenja može poništiti korist od posjedovanja najsuvremenijih, profinjjenih i točnih meteoroloških sprava. Sklonost prema propustima u obavljanju vremenskih motrenja obično je srazmjerna teškoćama prisutnim pri mjerenjima i opažanjima. Takve se nepovoljne okolnosti najčešće zamjećuju na visinskim meteorološkim postajama, u visokim gorama i planinama. One su uvelike posljedica klimatskih obilježja takvih područja, jer su u njima nepovoljna vremenska stanja češća i izraženija nego u nizinama. Jaka studen, olujni vjetrovi, obilni snjegovi, opasni gromovi i magleni zastori zacijelo nisu primamljivi izazovi za izlazak iz sigurnog i udobnog skloništa radi vremenskog motrenja. Dakako, usamljenost, odvojenost od obitelji i društva, nedostatak udobnosti i zabave - što je sve prisutno na takvim izdvojenim postajama - mogu samo otežavati

Natpisne ploče na domu: meteorološka stanica, obavještajna točka GSS i planinarski dom

obavljanje poslova.

Unatoč svim takvim objektivnim okolnostima, najviša meteorološka postaja u Hrvatskoj, ona na Zavižanu, pripada najjužoj skupini ponajboljih hrvatskih postaja! Što to zavižanske meteorologe izdvaja od drugih u sličnim okolnostima?

Da bi se napisala zorna i valjana pripovijest o meteorolozima koji žive i rade na velebitskim vrletima treba ih posjetiti, s njima razgovarati i barem donekle doživjeti dio njihove svakodnevice. Iskoristili smo lijepo i dugo »martinjsko ljeto« u studenom prošle godine, te se uputili na Velebit. Prije toga smo, navratili u Gornju Kladu između Senja i Jablanca, gdje živi Dražen Vukušić, negdašnji dugogodišnji zavižanski motritelj.

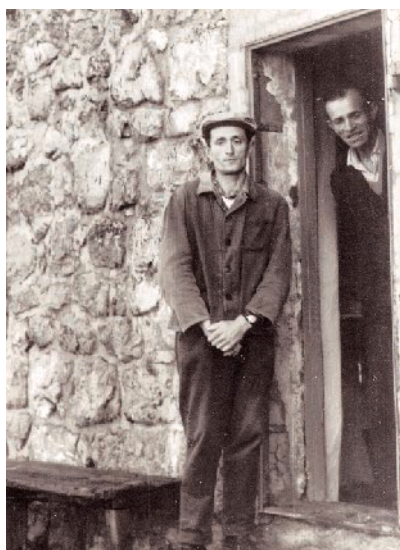
Najveći dio tajne uspjeha meteorološke postaje na Zavižanu uvelike je povezan s obitelji Vukušić. U povijesti zavižanske postaje prisutna su čak tri naraštaja te obitelji. Počelo je s Draženom (svi ga zapravo poznaju pod imenom Drago) koji je motrenja obavljao 35 godina. Drugi naraštaj

Vukušića kao vremenskih motritelja na Zavižanu čine Draženova djeca: sin Ante (dosad 30 godina motrenja), sin Drago (12 godina), sin Luka (8 godina) i kći Štefanija (3 godine), a treći naraštaj čine Antini sinovi Božo i Ivan.

TEŠKI POČECI U VELEBITSKOJ OSAMI

Pa, kako je počelo? Počelo je izgradnjom planinarskog doma na južnom obronku vrha Vučjaka, početkom pedesetih godina 20. stoljeća, na temeljima predratne Krajačeve kuće. Planinarski savez Hrvatske, zajedno s meteorološkom središnjicom u Zagrebu, tražio je pouzdanu osobu koja bi obavljala dužnosti domara i meteorološkog motritelja. Ponudili su taj posao Draženu Vukušiću, ali je on, na nagovor oca, to odbio. Bio je, kako sam kaže, previše slabašan, a bio je i mladi supružnik (oženio se 1949. godine). Ponudu je prihvatio Nikola Miškulin iz Velikih Brisnica i meteorološka je postaja uspostavljena 1. listopada 1953.

Bila je to u početku obična meteorološka postaja, s tri

Prvi motritelji
Dražen Vukušić i Nikola Miškulin

motrenja dnevno za klimato-
loške potrebe, ali je nepresta-
no opremana novim uređajima,
pa je poslije postala tzv. glav-
nom meteorološkom posta-
jom. Do 1961. glavninu je mo-
trenja Nikola Miškulin obavl-
jao sam, a povremeno su ga
zamjenjivali meteorološki
tehničari iz Hidrometeorološ-
kog zavoda. U studenom
1961. nastradao je (poklznuo
se na ledu) noseći meteo-
rološka izvješća u poštu u
Krasnu radi slanja u Zagreb.
Ozlijeđen je, pa se zbog toga,
kao i zbog povećanog opsega
motrenja, tražila nova osoba
za motritelja i domara.

Netko se, vjerojatno prof. Božidar Kirigin,
koji je skrbio o radu mreže meteoroloških postaja,
ponovno sjetio Dražena Vukušića. Taj put Dra-
žen je prihvatio ponudu. - Nije bilo mnogo izb-
ora - kako sam kaže - Bio sam prisiljen zaposliti
se da bih podizao djecu, a želio sam ostati što
bliže obitelji.

Velebit Vukušićima nije bio nepoznanica: -

Dražen Vukušić
- 35 godina na Zavižanu

Mi od davnina imamo kuću i
štalu na Babrovači, na 900
metara nadmorske visine.
Svake smo se godine ljeti
selili gore, zbog stoke i po-
ljoprivrede. Već sam prije bio
na Zavižanu, jer smo tu ljeti
kosili travu, ali nisam bio
zimi - pripovijedao nam je
Dražen.

DRAŽEN VUKUŠIĆ **POSTAJE MOTRITELJEM**

Dražen je došao na Zavi-
žan 17. travnja 1962., zajedno
s Antom Laburom, tadašnjim
voditeljem meteorološke po-
staje u Senju. - Još je bio pro-
sjek snijega 170 centimetara -

zapamtio je Dražen. Labura mu je pružio
potrebnu obuku i vratio se u Senj. Prigoda je
ovdje istaknuti Laburine zasluge za kvalitetna i
neprestana vremenska motrenja na Zavižanu.
Često je, i u najnepovoljnijim vremenskim
okolnostima, odlazio na Zavižan radi zamjenjiva-
nja motritelja u slučajevima bolesti ili kakva dru-
goga izostanka. Uz to je podučavao sve zavi-

žanske motritelje pri početku njihova rada.

Nakon njegova povratka u Senj, Dražen je u prilično dugom razdoblju na Zavižanu bio uglavnom sam, sve do povratka Miškulina iz bolnice. Nije mu bilo lako, jer se trebao priviknuti na život u velebitskoj osami. Električne struje nije bilo, a do 1964. godine ni telefona. Od 1964. godine postaja šalje redovito nekoliko puta dnevno vremenske izvještaje, pa postaje i sinoptičkom postajom.

Do Miškulinova umirovljenja u lipnju 1966. radili su zajedno Nikola i Dražen, pri čemu se njihovim usmenim dogovorom Dražen više bavio obradom vremenskih izvješća, a Nikola poslovima domara u planinarskom domu. Nakon Miškulinova umirovljenja, motrenje i čuvanje planinarskog doma jedno je razdoblje ostalo zamalo samo na Draženu.

- Tako sam ja životario neko vrijeme, više sam nego u društvu - prisjeća se Dražen Vukušić. Neko vrijeme društvo mu je činio Nikolin sin Ivan Miškulin. Ivan je želio raditi u meteorološkoj službi u zračnoj luci u Omišlju na otoku Krku, ali je uprava Hidrometeorološkog zavoda uvjetovala njegovo zaposlenje u »civilizaciji« prethodnim poslom u velebitskoj divljini. Oko godinu dana radio je Ivan Modrić iz V. Brusnica, a još manje Ivan Babić iz Babić Dolca.

- Zatim je primljena moja kći Štefanija. Radila je dok se sin Ante 1972. nije vratio iz vojske. Neko su vrijeme oboje bili sa mnom, dok ona nije bila pred porođajem. Zamijenio ju je moj sin Luka, a njega poslije Dragutin. Tako smo radili do 1996. godine kad sam otišao u mirovinu. Umjesto mene došao je Antin sin Božo, a Dragu je godinu dana poslije zamijenio drugi Antin sin Ivan. Sad su na postaji opet otac i dva sina.

U početna dva desetljeća rada meteorološke postaje na Zavižanu najveći su teret neprijeporno podnijeli Nikola Miškulin i Dražen Vukušić. Mjesecima su bili odvojeni od svojih obitelji, a uvjeti rada i življenja bili su vrlo teški. Većina drugih koji su zapošljavani na postaji nije dugo ostajala. Nisu izdržali samoću, surovost planine, teške uvjete rada i življenja.

»O osvajanju Sjevernog i Južnog pola pišu se

priče i romani, snimaju se filmovi. I ovo je bilo osvajanje Velebita i početak stalne prisutnosti čovjeka u tim surovim zimskim i divljim uvjetima. Zimi je Velebit tada bio pust i nepristupačan za planinare i nezanimljiv planinarstvu koje još nije bilo razvijeno. Izbjegavao ga je i domaći živalj, koji se nadolaskom zime spuštao sa svojom stokom u podvelebitska sela.« Tako je zabilježio Ante Vukušić, koji je na zavižanskoj meteorološkoj postaji neprestance tri desetljeća, od 1973. godine.

VUKUŠIĆI VLADAJU ZAVIŽANOM

U tome razdoblju, u proteklih tridesetak godina, meteorološka je postaja bila gotovo isključivo obveza i zaduženje obitelji Vukušić. Oni su organizirali posao na postaji onako kako najbolje znaju i umiju, prikladno okolnostima, a donekle i svojim željama i potrebama. Međusobno se zamjenjuju, jedan »odrađuje« dežurstva dok drugi obavljaju poslove uobičajene za velebitska seoska gospodarstva ili su, jednostavno, sa svojim

Tri generacije Vukušića:
Dražen, Božo i Ante

obiteljima. Posao se neprijeporno obavlja kvalitetno i redovito. U cijelom tome razdoblju nije obavljeno samo jedno vremensko motrenje, i to opravdano.

Ante Vukušić je, uz svojega oca Dražena, najpoznatiji i zacijelo najosebujniji zavižanski meteorolog. S njime smo dugo razgovarali u planinarskom domu »Zavižan«, navečer istoga dana kad smo posjetili i Dražena. Dok je vani urlao vjetar, u dobro ugrijanoj blagovaonici doma veselo je pucketala vatra u kaminu napunjenom velebitskim kladama. Uz čašicu domaće travarice, Ante se prisjećao svojih zavižanskih početaka.

- Prvi put sam bio na Zavižanu kao dječak, još dok nisam bio krenuo u školu. Bio sam s djedom Jakovom, a na postaji je još radio Nikola Miškulin. Sjećam se kišomjera, koji su mi bili

Snijeg pred planinarskim domom

foto: Aleksandar Gospić

čudne sprave. To je bio moj prvi susret s meteorologijom. Miškulin je imao mali tranzistor na kojemu je slušao vijesti, a ja sam u čudu gledao gdje se nalaze ti ljudi koji pričaju! Nakon povratka iz vojske sam sam, bez ičija nagovora, odlučio raditi kao meteorološki motritelj na Zavižanu. To je bila prigoda da ostanem ovdje, blizu svoga doma i obitelji - pripovijedao je Ante. Pripominje s ponosom da od kada je obitelj Vukušić preuzela motrenja na postaji nije bilo više od 100 dana bolovanja.

Kako zavižanski meteorolozi doživljavaju vrijeme na velebitskim visovima? Jamačno drukčije nego mi iz nizina. Većina će pomišljati na duge, hladne i snježne zime. Oni koji su imali prigodu pročitati kakav klimatski prikaz o Hrvatskoj prisjetit će se vjerojatno podataka o tome da je Zavižan meteorološka postaja s najnižom temperaturom, najsnejžnija, najmaglovitija i najvjetrovitija postaja u Hrvatskoj...

Jedno su podaci, a drugo doživljaji stvarnosti. Kad smo posjetili Zavižan, radi razgovora s Antom, doživjeli smo silan južni vjetar. Hućao je oko doma, zavijao, prestajao i pojačavao svoju riku, i tako cijelo popodne, noć i sutra prije podne, dok smo boravili na Zavižanu. Dosezao je 8 bofora, što znači da je bio olujne jakosti. Kad smo to priopćili Anti, on je kratko komentirao: »Povjetarac«.

Snijeg na prozoru

foto: Franjo Novosel

Zbog vrlo jakoga vjetra, debelih naslaga inja i čestih udara groma mjerenje vjetra na Zavižanu od početka je bilo otežano te su mjerne sprave često bile oštećene ili uništene.

- Jedne smo godine dobili daljinski anemometar - prisjeća se Dražen Vukušić. - U postaji smo imali pokazatelj smjera i brzine vjetra. Vani je puhala strašna bura. Promatrao sam indikator vjetra upravo kad je pokazivao 160 kilometara na sat, a zatim je odjednom sve utihnulo: bura je odnijela anemometar. Tada je bura možda dosegla i 200 kilometara na sat. Čini mi se da je najveća brzina južnog vjetra bila oko 100 kilometara na sat. Tada su ispred doma bile složene daske, pripremljene za popravak zgrade. Jugo je dohvatio jednu tešku dasku, podignulo je i bacilo na kat te slomilo žlijeb!

SNJEGOVI I ZAPISI

- Mnogi se čude kada kažem da zimi često ne možemo izaći kroz glavna vrata, jer su zametena snijegom, jednako kao i prizemni prozori. U takvim prigodama koristimo se sporednim vratima kroz drvarnicu. Nekih zima moglo se silaziti na motrenje samo kroz prozor na katu! - pripovijedao nam je Dražen Vukušić.

- Neki nam ne vjeruju kad kažemo da zimi često za odlazak na motrenje do meteorološke kućice ili do snjegomjera trebamo stavljati krpље ili dereze, dopunjuje ga sin Ante.

Najviša izmjerena visina snijega je 320 cm!

Dražen se prisjeća najveće izmjerene visine snijega čak 320 centimetara. - Iste sam godine neslužbeno izmjerio ispod sedla Križića nanos visine 15 metara! Obilježio sam na jednoj bukvi dokle je dosegao snijeg, a u proljeće sam očitao visinu - predočio nam je Dražen zanimljiv podatak o vjerojatno najvećem izmjenom zapuhu u Hrvatskoj.

Prije nekoliko godina, prisjeća se Ante, snijeg je pao već 27. kolovoza i pritom je nastao tanak snježni pokrivač. Djeca su u tačkama dovezla nakupljeni snijeg pred dom i tamo napravila snjegovića! Godine 1972. već 9. rujna bilo je pola metra snijega. U skrovitim jamama snježnicama snijeg se zadržava cijele godine, što je zanimljivo planinarima koji sa Zavižana promatraju more.

»Imala sam sreću da je onda kad sam radila najviši snijeg bio samo metar i pol«, priopćila nam

Meteorološka kućica ujutro

foto: Ante Vukušić

Suton na Zavižanu

foto: Ante Vukušić

je Štefanija, Antina sestra. Ona je, zajedno sa suprugom i sinom, navečer »skoknula« do Zavižana, kad je saznala da smo tamo, i donijela nekoliko fotografija snimljenih na Zavižanu. Pohvalila se da je ona dosad jedina žena koja je radila na toj najvišoj meteorološkoj postaji u Hrvatskoj.

Snijeg je velika zapreka kad zimi treba doći na postaju radi preuzimanja svojeg »obroka« vremenskih motrenja. Kolima se tada ne može doći nego samo pješaćenjem. Pješaći se od 5 do 8 sati, ovisno o uvjetima »pod nogama«. Kad je vrijeme lijepo i nema mnogo snijega, tada se stigne brže. A ako treba rabiti krplice, makar samo trećinu puta, hodanje se otegne i na cijeli kratki zimski dan. Ako je snijeg klizak, zaleđen, koriste se dereze. - Za ta pomagala, za krplice, dereze, gležnjake i drugo, mnogi motritelji na drugim meteorološkim postajama u Hrvatskoj nisu ni čuli, a kamoli ih vidjeli ili uporabili - tvrdi Ante. - Jak vjetar, vijavice, velike hladnoće i gusta magla dodatni su otežavajući uvjeti. Mora se biti dobro opremljen, jak i u dobroj fizičkoj i psihičkoj kondiciji. Ponekad se iziskuju i zamalo nadljudski naponi. Ne smije se zaboraviti da je svaki uspon s oko 300 metara nad morem do 1594 metra.

Planine su čudne i opasne vremenske pozornice. Vrijeme se u njima zna naglo i jako promijeniti. Tko za to nije spreman i ne zna što treba učiniti, nastradat će.

Vukušići se sjećaju nesreće što ih je 1. svibnja 1985. doživjela obitelj Prister iz Zagreba. Njih četvoro, roditelji s dvoje djece, zaputili su se iz Oltara prema Zavižanu. Vrijeme je bilo izrazito neugodno. Planina je bila zavijena oblacima. Niže je padala kiša, a na visini je okrenulo na buru. Zahladnjelo je. Vjetar je nosio vodene kapljice, koje su se u obliku inja lijepile na drveće, tako da su prekrile planinarske markacije. Počeo je padati snijeg. Zalutali su, izgubili su se. Roditelji su se smrznuli, a djeca su jedva preživjela.

Magla i inje velika su nevolja za zimske posjetitelje sjevernog Velebita, ali i za vremenske motritelje na Zavižanu.

Zima je - zima... Priroda okrutna, nesmiljena prema rijetkim posjetiteljima, ali još više prema onima s kojima se najviše druži.

Ante nam je ispričao jednu šaljivu zgodu. - Jednom je prigodom neki novinar pitao moju kćer Anu da mu kaže čega ima na Zavižanu najviše. Ona mu je kratko i jednostavno odgovorila: »Najviše ima zime!«